

Ante Starčević: Govori u hrvatskom Saboru, »Narodne novine«, »Dom i svijet« i »Državnost, Zagreb, 1996., 414 str.

Čovjek se oduvijek motivira iz prošlosti. U tom motivacijskom obzoru prošlo ga motivira ako je uprisutnjeno u sjećanju. Motive on ozbiljuje djelovanjem. Svako pak djelovanje ima neku smislenost ukoliko se projicira u budućnost. Djelovanjem hrvatskoga Sabora, stoljetnim i neprekidnim, održala se povijest hrvatske državnosti. Zahvaljujući nakladnicima »Narodne novine«, »Dom i svijet« i »Državnost« koji su objelodanili knjigu Ante Starčevića *Govori u hrvatskom Saboru* to djelovanje se projicira i u budućnost.

Političar, ideolog, pučki prosvjetitelj i narodni tribun Ante Starčević (Žitnik kraj Gospića, 1823. – Zagreb, 1896.) obilježio je djelovanje hrvatskoga Sabora u drugoj polovici prošloga stoljeća kada su zakonodavnim radom Sabora bile izgrađene moderne institucije građanskog društva. Studirao je bogosloviju i filozofiju, koju je i doktorirao. Jamačno bi njegov životni put poprimio drugo obličje da je dobio ispražnjeno mjesto profesora filozofije i povijesti na Pravoslavnoj akademiji u Zagrebu na koje se natjecao 1849. godine. Primjer je toliko paradigmatičan da ga vrijedi navesti u cijelosti riječima Kerubina Šegvića: »Ante Starčević svukav sa sebe crnu halju dođe u Zagreb, da si traži sredstva za život. Baš se je koncem svibnja ispraznilo mjesto profesora filozofije i povijesti na pravnoj akademiji u Zagrebu, te on zatraži mjesto i položi propisani ispit najboljim uspjehom. Radi toga bi predložen za imenovanje. Dotični dekret bio je već u Beču i potpisan, te mu je njegov prijatelj barun Kušlan brzojavio čestitajući mu. Nu biskup Ožegović čim za to doznade, brže bolje pohiti u Beč i potporom samoga Jelačića osujeti to imenovanje, jer 'da takav čovjek bi bio pogibeljan za interese države na takovoj stolici'. I za čudo bi imenovan umjesto Starčevića jedan Čeh bez ispita, bez kvalifikacije, bez poznavanja hrvatskoga jezika!« (Šegvić; Zagreb, 1911., 40).

Kao narodni zastupnik Ante Starčević je, s prekidima, djelovao u hrvatskom Saboru punih trideset godina. Izabran je u Sabor 1861. zastupnikom grobničko-hreljinskog kotara, a 1865. izabran je za zastupnika III. kotara Zagreba. Godine 1870. izabran je za zastupnika pregradskog kotara, a 1878. svojim zastupnikom izabrali su ga kotar kraljevički i kotar đurmanečki. Iza toga je neprekidno zastupao u Saboru kotare krasički, bakarski, čabarski i delnički. Svoj prvi govor u hrvatskom Saboru izrekao je 15. svibnja 1861. godine, dok je njegov zadnji govor u Saboru bio 17. kolovoza 1892. godine. U tom razdoblju ukupno je održao osamdeset jedan govor u hrvatskom Saboru.

Knjiga *Govori u hrvatskom Saboru* bolje od ičega oslikava svu složenost hrvatske politike u drugoj polovici devetnaestog stoljeća, ali prikazuje i Antu Starčevića kao umnog, smjelog i radikalnog borca za hrvatsku suverenost. Za Starčevića je puna suverenost hrvatskoga naroda glavni cilj svake prave nacionalne politike. U svojim saborskim govorima, a na tragu oslobođanja i od Pešte i od Beča, on je odlučno upozoravao na iluzije jugoslavenstva, ispravno ukazujući hrvatskom narodu na za njega jednaku opasnost od starih i novih integralističkih ideja. Povijest je pokazala koliko je bio u pravu.

Svoju dužnost zastupnika Ante Starčević shvaćao je revno. Širok je raspon tema o kojima je držao govore u hrvatskom Saboru. Spremno je govorio u vezi s vanjskom i

unutarnjom politikom, primjerice o prometu, hrvatskom jeziku, bogoštovlju, nastavi, sudstvu, zdravstvu, proračunu... Bio je strogi legalist, obiljem navoda i mnoštvom činjenica razlagao je pravo hrvatskog naroda na samostalnost, oslanjajući se pri svakoj raspri na drevne listine, povelje, povlastice, pravice i ugovore. Već za života njegovi su govori znatno utjecali na afirmaciju hrvatske samobitnosti, a njegov nauk o suverenoj hrvatskoj državi duboko se ukorijenio u hrvatskom narodu. Danas se Starčevića ističe kao »oca domovine«, utemeljitelja hrvatske nacionalne svijesti čija je politička uloga bila značajna u konstituiranju ideje moderne hrvatske državnosti. Podrobnije čitajući njegove govore u hrvatskom Saboru, možemo spoznati kako je on, unatoč popularnim političkim oblicima izlaganja, poglavito teoretik čije formulacije sadrže duboku utemeljenost u povijesti i filozofiji.

Knjiga *Govori u hrvatskom Saboru*, osim Starčevićevih govora, sadrži i analitički predgovor povjesnika Nikše Stančića *Hrvatski Sabor za Saborovanja Ante Starčevića, Program »Hervata« 1868.*, naputak *Našim prijateljem iz 1871.*, *Izjavu Kluba Stranke prava iz 1880.* i tekst oporuke Ante Starčevića napisan 26. srpnja 1895. godine. Na kraju knjige nalazi se *Kazalo poznatih osoba koje se pojavljuju u saborskim govorima Ante Starčevića* kao i jezikovnik *Manje poznate riječi*. Sve to čini osmišljeno tvorivo za olakšano razumijevanje surječja knjige *Govori u hrvatskom Saboru* Ante Starčevića.

Starčević je bio velikan hrvatske politike koji je ustrajavao na čudorednim kategorijama sreće, blagostanja, slobode i pravednosti. S pravom je stoga drugi hrvatski velikan, Stjepan Radić, na šestinskom grobu Ante Starčevića, 11. lipnja 1922., istakao besmrtnost i veličinu Starčevićeve ideje »...koja daje pravi sadržaj i pravu vrijednost našem hrvatstvu. To je ideja prava, koja je jača od svake sile, ideja narodnog samoodređenja protiv svake tiranije.« (Radić; Zagreb, 1995., 80).

Ante Starčević bitko raspravlja i neiscrpno traga za smislenim načinom ustrojstva ljudskog života u političkoj zajednici XIX. stoljeća. Čitanje njegovih govora preporuča se svima onima koji žele razumjeti uzročnosti i posljedice povijesnih procesa toga vremena.

Petar Cvekan

Zbornik radova o Josipu Jurju Strossmayeru, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1997., 140 str., gl. urednik Ivo Padovan

Jedna od središnjih ličnosti kulturnog i javnog života Hrvatske u drugoj polovici 19. stoljeća đakovački je biskup Josip Juraj Strossmayer (Osijek, 1815. – Đakovo, 1905.). U povodu 180. godišnjice Strossmayerova rođenja, 145 godina od biskupovog ređenja, 125 godina od nastupa na Prvom vatikanskom koncilu i 90. obljetnice smrti biskupa J. J. Strossmayera, održan je u Zagrebu i Đakovu 26. i 27. listopada 1995. godine znanstveni skup o đakovačkom biskupu.

U izdanju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu objavljeni su nedavno prigodni govori i izlaganja sa skupa o Zborniku radova o Josipu Jurju Strossmayeru.

Uz prigodne pozdravne govore akademika prof. dr. Ive Padovana, potpredsjednika HAZU-a i Antuna Fabijančića, tadašnjeg gradonačelnika Đakova, Zbornik donosi nekoliko zanimljivih tema i viđenja ličnosti, života i djela biskupa Strossmayera.